

особистісно значущі сторони життя, а формування у студентів механізмів рефлексії сприяло розвитку у них рефлексивної позиції щодо значущості професійних цінностей. Така рефлексивна діяльність мала забезпечити зростання мотивації щодо визначення шляхів фахової реалізації або корекції (зміни) майбутньої спеціальності, якщо студент не виявляє високого ступеню професійних цінностей.

У перспективі подальшого дослідження згідно визначеної теми планується визначити змістові компоненти технології формування професійно-рефлексивної позиції фахівців автомобільно-дорожньої галузі.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни. – М. : Мысль, 1991. – 301 с.
2. Бухало О.Л. Формування емоційної культури молодших школярів у процесі психолого-педагогічної взаємодії: автореф. дис... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». – Харків, ХНПУ ім.Г.С. Сковороди, 2011. – 21 с.
3. Варбан М.Ю. Рефлексія професійного становлення в студентські роки: автореф. дис... канд. псих. наук: спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології»/М.Ю. Варбан. – К., 1999. – 18 с.
4. Деркач А.А. Акмеологические основы развития профессионала /Анатолий Алексеевич Деркач. – М. : Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж : МОДЭК, 2004. – 752 с.
5. Корнєшук В. В. Теорія і практика формування професійної надійності майбутніх спеціалістів соціометричної сфери діяльності: дис. д-ра пед. наук 13.00.04.// Теорія і методика професійної освіти. – Одеса, 2009. – 434 с.
6. Коссов Б.Б. Личность: теория, диагностика и развитие. – М. : Академический проект, 2000. 240 с.
7. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. – М., Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 490 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

УДК 378.09

Драгієва Л.В.

У статті досліджуються педагогічні умови, які б сприяли формуванню творчого потенціалу майбутнього викладача технологій у процесі магістерської підготовки у ВНЗ. Розглянуто причини низької уваги до процесу формування розвитку творчих здібностей у ході здійснення професійної підготовки майбутніх викладачів. Наголошено на обов'язковій включеності студентів – майбутніх викладачів технологій у творчу проектувальну діяльність у процесі магістерської підготовки у ВНЗ.

Ключові слова: педагогічні умови, творчий потенціал, викладач технологій, магістерська підготовка.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУДУЩЕГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ МАГИСТЕРСКОЙ ПОДГОТОВКИ

В статье исследуются педагогические условия, которые бы оказывали содействие формированию творческого потенциала будущего преподавателя технологий в процессе магистерской подготовки в ВУЗе. Рассмотрены причины низкого внимания к процессу формирования развития творческих способностей в ходе осуществления профессиональной подготовки будущих преподавателей. Сделано ударение на обязательном включении студентов - будущих преподавателей технологий в творческую проективную деятельность в процессе магистерской подготовки в ВУЗе.

Ключевые слова: педагогические условия, творческий потенциал, преподаватель технологий, магистерская подготовка.

PEDAGOGICAL TERMS OF FORMING OF CREATIVE POTENTIAL OF FUTURE TEACHER OF TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF MASTER'S DEGREE PREPARATION

Are probed in the article Pedagogical terms which would render assistance to forming of creative potential of future teacher of technologies in the process of master's degree preparation in the university. Considered reasons of low attention to the process of forming of development of creative capabilities during realization of professional preparation of future teachers. Is done an accent on the obligatory including of students - future teachers of technologies in a creative design activity in the process of master's degree preparation in the university.

Keywords: pedagogical terms, creative potential, teacher of technologies, master's degree preparation.

Постановка проблеми. Значні соціальні та економічні перетворення, які відбулися за останні десятиліття в Україні, призвели до того, що сучасне суспільство потребує нового типу особистості, яка б володіла новим типом мислення і здібностями успішно й творчо вирішувати різні життєві та професійні проблеми. Наразі, головною метою професійної освіти постає підготовка висококваліфікованого фахівця, який вільно володіє своєю професією, готовий до постійного професійного зростання, самоудосконалення, творчої реалізації [2; 212]. З погляду ж сучасної педагогічної науки, підготовка майбутнього викладача повинна орієнтуватися на його творчий потенціал та самостійність, які виступають рушійною силою багатьох суспільних та соціальних перетворень.

Однак сучасна система підготовки майбутніх викладачів не повною мірою відповідає потребам суспільства в розвитку творчого потенціалу та самостійності особистості, багато в чому переважає репродуктивний стиль навчан-

ня, інноваційні процеси ще тільки набирають сили, недостатньо уваги приділяється розвитку креативності особистості. У зв'язку з цим можемо констатувати певні протиріччя, які виникли між потребою у формуванні творчого потенціалу студентів і можливостями існуючої системи підготовки майбутнього викладача задовольняти її повною мірою. Реалії сьогодення вимагають осмислення даної проблеми й виявлення педагогічних умов, які могли б забезпечити формування творчого потенціалу майбутніх викладачів в процесі навчання у ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки з'явився ряд робіт вітчизняних фахівців (Кібаєва К., Ларіна Т.В., Кузьмін С.Ю., Короткова Н.Н. [3], Коваленко О.Е. [4], Кулешова В.В. [5], Літвінчук С.Б. [6], Шишко А.В. [9] та ін.), у яких досліджуються особливості розвитку творчої особистості, а також проблеми формування творчого потенціалу особистості. Питання розвитку творчого потенціалу студентів в умовах навчання у ВНЗ розкриті в дослідженнях Голубової Г.В. [1], Качалова А. В. [2], Хмельковської С.В. [8] та ін.

Як засвідчує аналіз наукових джерел, питання формування творчого потенціалу майбутніх викладачів технологій у процесі магістерської підготовки вивчено недостатньо. Так, у педагогічній науці відсутні системні дослідження, присвячені формуванню творчого потенціалу студентів – майбутніх викладачів технологій, а також не запропоновано педагогічних умов формування і розвитку їх творчого потенціалу саме на етапі навчання в магістратурі. Тому ці проблеми, на нашу думку, потребують окремого дослідження.

Метою статті стало дослідження педагогічних умов, які б сприяли формуванню творчого потенціалу майбутнього викладача технологій у процесі магістерської підготовки у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Професія викладача - одна з найбільш складних і творчих професій, адже саме він скеровує процес навчання, організовує подачу інформації студентам у всіх її можливих видах і формах. Викладач спрямовує свої зусилля на те, щоб ті, кого він навчає, найбільш повно та ефективно засвоїли отримані знання [5; 206].

На сьогоднішній день соціальне замовлення на викладачів технологій адекватно ставить вимоги як до їх професійної підготовки, так і до їх творчого потенціалу, який залежить від того, в якій мірі їх творчі здібності враховуються у процесі підготовки у ВНЗ і чи створюються там педагогічні умови для їх формування. Метою підготовки викладача технологій у цьому аспекті постає розвиток його творчих здібностей, формування у нього навичок самореалізації та творчої самостійності.

Михайлюк І.Р. під терміном «педагогічні умови» розуміє взаємопов'язану сукупність внутрішніх і зовнішніх параметрів, які забезпечують високу результативність процесу формування у майбутніх викладачів, які навчаються у магістратурі, усіх компонентів готовності до педагогічної діяльності [7; 90]. Автор зауважує, що ефективний вплив на формування готовності магістрів - майбутніх викладачів до професійної педагогічної діяльності забезпечують такі педагогічні умови, як:

- підвищення мотивації майбутніх викладачів до професійної діяльності та формування професійних ціннісних орієнтацій;

- застосування інтерактивного підходу до організації процесу підготовки майбутніх викладачів;

- розвиток творчого потенціалу майбутніх викладачів;

- підвищення педагогічної компетентності майбутніх викладачів [7; 91].

Голубова Г.А., у свою чергу, зауважує, що педагогічні умови – це такі особливості організації навчально-виховного процесу у ВНЗ, які дозволяють забезпечити цілісність навчання та виховання майбутніх фахівців, сприяючи при цьому всебічному та гармонійному розвитку особистості студентів, а також створюють сприятливі можливості для розвитку їх творчого потенціалу [1; 105].

На розвитку творчого потенціалу майбутніх викладачів наголошує і Хмельковська С.В., зауважуючи, що їх підготовка повинна бути орієнтована також на творчу самостійність і самореалізацію [8; 11]. Розвиваючи свої творчі здібності, майбутній викладач зможе у подальшій професійній діяльності моделювати й «випереджати» можливі зміни в організації, структурі й змісті освітнього процесу, динамічність якого усе більше підсилюється у зв'язку із прискоренням суспільного розвитку.

Літвінчук С.Б., досліджуючи особливості професійної підготовки студентів, які вивчають технічні дисципліни, наголошує на тому, що в процесі їх професійної підготовки досить мало уваги приділяється розвитку творчих здібностей. Причинами цього науковець визначає наступні:

- відсутність науково обґрунтованих теоретико-методологічних засад використання творчих завдань у ході професійної підготовки майбутніх фахівців;

- відсутність розробленої системи творчих завдань у ході професійної підготовки майбутніх фахівців та чіткої програми її реалізації;

- відсутність методик застосування системи творчих завдань у ході професійної підготовки майбутніх фахівців [6; 12].

Кібаєва К. зауважує, що психолого-педагогічною основою формування творчого потенціалу майбутнього викладача є уявлення про цей процес як науково керований. При цьому формування творчих здібностей як одного з важливих психологічних компонентів майбутньої професійної діяльності повинно виступати складовою частиною всієї системи підготовки майбутнього викладача і функціонувати в її складі [3; 76].

Для успішного формування творчих здібностей у майбутніх викладачів є необхідною спеціальна організація процесу навчання, яка націлюватиме на пошук, дослідження, застосування нестандартних дій у творчих завданнях, активне включення в процес їх вирішення, прагнення до того, щоб проблема, яка криється у творчому завданні, була цілком усвідомлена й прийнята студентами – майбутніми викладачами.

Основним засобом формування творчих здібностей майбутніх викладачів можна розглядати систематичний і цілеспрямований процес роботи над творчими завданнями. Значних успіхів при цьому можна досягти, якщо спеціальними способами вказати зв'язок між ними, навчити студентів сприймати завдання як елементи одного цілого. Крім того, таку систему творчих завдань варто вважати дидактичною системою.

Розвиток творчих здібностей майбутніх викладачів у процесі вирішення завдання буде основним і очікуваним результатом навчання. Надто важливо

при цьому не тільки озброїти студентів - майбутніх викладачів зразками, алгоритмами, правилами й нормами навчальної діяльності, але і давати завдання творчого характеру [3; 77].

Ларіна Т.В. виділяє такі загальні педагогічні умови застосування системи завдань творчого характеру:

- формування творчих якостей передбачає використання різних типів творчих завдань;

- упорядкування системи творчих завдань на основі дидактичних принципів: наростання складності, диференційованого підходу тощо;

- впровадження системи творчих завдань у практику навчання передбачається в умовах творчого середовища та продуктивного співробітництва між викладачами й студентами (висування гіпотез, перебір варіантів, пошук рішення й ін.), коли всі учасники навчального процесу реально усвідомлюють важливість застосування творчих завдань у навчанні, активно включаються в діалогову роботу над пошуком рішення в умовах доброзичливої емоційної атмосфери [3; 77].

Творче співробітництво розвиває в студентів уміння продуктивно підходити до проблеми, яка вирішується, а незвичайність форми й змісту творчого завдання - наполегливість у досягненні мети. Все це виключає пасивну діяльність і сприяє формуванню творчих здібностей у студентів - майбутніх викладачів.

Інститут магістратури, як одна із форм професійної підготовки майбутніх викладачів, є тією платформою, яка може допомогти забезпечити мету підготовки майбутнього викладача технологій та сформуванню для цього відповідні педагогічні умови [4; 126]. Саме магістратура, на нашу думку, повинна бути зорієнтована на підготовку творчих викладачів технологій, які здатні розв'язувати нестандартні завдання, приймати оптимальні рішення в нетипових умовах, креативно мислити та діяти, генерувати оригінальні та плідні ідеї.

Досліджуючи педагогічні умови формування творчого потенціалу студентів ВНЗ у різних наукових джерелах, зупинимося на тих, які визначив Качалов А.В., оскільки, на нашу думку, вони якнайкраще підходять для формування творчого потенціалу майбутніх викладачів технологій.

Умова 1. Створення такого педагогічно комфортного освітнього середовища, у якому б актуалізовувався потенціал всіх учасників освітнього процесу.

Комфортне середовище у даному аспекті доцільно також визначати як сприятливий психологічний клімат. Якщо ж співвіднести його з освітнім середовищем, де задіяні механізми розвитку особистості, то воно постає як педагогічна реальність, яка являє собою спеціально створені та організовані умови, при яких є можливим сприятливе протікання процесу формування творчого потенціалу студентів – майбутніх викладачів технологій, а також відкриваються широкі можливості для творчої самореалізації студента. Якщо ж розглядати взаємини між учасниками освітнього процесу у комфортному педагогічному середовищі, то ці взаємини здобувають характер взаємного збагачення [2; 214].

В свою чергу, педагогічно комфортне середовище складається з трьох компонентів, які допомагають забезпечити ефективність та результативність процесу формування творчого потенціалу майбутніх викладачів. Це:

- створення доброзичливої та творчої атмосфери, що припускає ситуацію сприятливого педагогічного спілкування між студентами та викладачами, а також є базою для співтворчості між учасниками освітнього процесу;

- створення індивідуальної ситуації успіху, яка передбачає таке цілеспрямоване організоване сполучення умов, за яких реальною стає можливість отримати значні результати у діяльності як окремої особистості, так і всього колективу в цілому;

- сприяння творчій самореалізації студентів - це переконаність викладача у наявності творчого потенціалу у майбутніх викладачів, виявленні умов їх розвитку і скоригуванні дій студентів у напрямку їх перспективного розвитку [2; 214].

2. Самоорганізація творчого розвитку студента, в основі якої – поєднання його інтелектуальних та емоційних можливостей на базі уже отриманого педагогічного досвіду. В основі творчого саморозвитку студента – розуміння ним своєї індивідуальності, його особистісна позиція щодо удосконалення процесу свого творчого зростання, вміння ставити цілі і здійснювати аналіз і осмислення як самого процесу, так і результату своєї діяльності. Тому у процесі підготовки майбутнього викладача технологій невід’ємною частиною цього процесу має стати не тільки одержання певних знань, умінь і навичок, але й формування творчого потенціалу із використанням його в різних ситуаціях соціального розвитку, в яких студент може виявити гнучкість, нестереотипність і оригінальність мислення, проявити здібності до швидкої зміни дій відповідно до нових умов [2; 214].

3. Включеність майбутніх викладачів технологій у «імпровізаційне поле діяльності». Так, багато науковців пусковим механізмом активізації творчого потенціалу студентів називають імпровізацію. У контексті освітнього середовища імпровізація розглядається нами як нестандартний спосіб дії в умовах реального світу, який відображається в різних творчих рішеннях у ході здійснення індивідуального творчого пошуку.

Мета комплексного використання різних прийомів педагогічної імпровізації полягає в тому, щоб поставити майбутніх викладачів технологій у творчу позицію, отримати від них вражаючі творчі результати, нешаблонність мислення й сприйняття результатів, отриманих у ході створення нестандартних педагогічних ситуацій. Головним же завданням педагога залишається бути при цьому співучасником процесу творчого співробітництва.

Педагогічна імпровізація (різні методи і прийоми) сприяє створенню позитивної реакції майбутніх викладачів технологій на досліджуваний предмет, здійснює стимулювання розвитку емоційної сфери особистості, пробуджує емоційну чутливість до майбутньої професійної діяльності, забезпечує сприяння реалізації принципу творчого переносу наявних знань, умінь і навичок особистості, забезпечує цілеспрямовану включеність у процес творчого проектування [2; 215].

4. Включеність майбутніх викладачів технологій у творчу проектувальну діяльність, тобто у діяльність, яка спрямована на засвоєння навчального матеріалу шляхом створення творчого проекту, його оформлення й публічний захист. Як зауважує Рунін Б.В., проектувальна творча діяльність допомагає у засвоєнні програмного матеріалу, формуванні навчальних умінь, розвитку

психологічних характеристик, вихованні особистісних якостей, придбанні досвіду діяльності тощо.

Проектувальна творча діяльність також орієнтована на прояв самостійності студентів, припускаючи творчу реалізацію пошукових, дослідницьких та проблемних методів. У ході здійснення творчої проектувальної діяльності ключова проблема проекту стає особистісно значимою для студента [2; 216].

В умовах навчання майбутніх викладачів технологій у магістратурі, в принципі, можуть бути реалізовані творчі проекти різного роду. При цьому зауважимо, що творчий проект - це робота, яка вимагає натхнення, самостійності та креативності. Діяльність майбутнього викладача технологій у рамках здійснення творчого проекту припускає пошук інформації, підготовку проекту, його аналіз і зручне для користувача представлення в новій авторській інтерпретації. В цьому випадку знання студента демонструються в правилах роботи із джерелами інформації, методах дослідження, прийомах оптимізації наукової діяльності.

Качалов А.В. також зауважує, що студенти, у ході реалізації творчих проектів, здобувають уміння творчого вирішення проблем, оперативного пошуку джерел інформації, аналізу й узагальнення матеріалу, наочного і логічного його викладу. При цьому у ході роботи над творчим проектом у майбутнього викладача технологій формуються наступні якості: інтуїція, орієнтація на співробітництво, уважність, самостійність, акуратність. У цілому творча проектна діяльність є основою для особистісного розвитку студентів, сприяє вдосконаленню професійної підготовки й впливає на становлення успішного власного досвіду самостійної творчої діяльності [2; 217].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Творчий потенціал викладача технологій – це інтегративне утворення, в основі якого - взаємозв'язок природних і набутих якостей особистості, здібностей, психічних процесів, способів мислення та діяльності, які дозволяють майбутньому фахівцю нестандартними способами та прийомами вирішувати навчальні завдання [9; 8]. Метою цих завдань є формування творчої особистості.

Інститут магістратури у системі вищої професійної освіти може стати тією платформою, яка допоможе сформувати відповідні педагогічні умови для розвитку творчого потенціалу майбутніх викладачів технологій. Саме у магістратурі формування творчого потенціалу студентів може бути забезпечене за допомогою спеціально підібраних педагогічних умов, кожна з яких – це окремий змістовний компонент педагогічного процесу, який безпосередньо пов'язаний з досліджуванім явищем і необхідний для його функціонування.

Система педагогічних умов формування творчого потенціалу майбутніх викладачів технологій створює основу для міцного засвоєння знань і умінь, вільної інформаційної орієнтації при вирішенні педагогічних завдань, оптимізації пошуку їх творчого вирішення; сприяє удосконаленню професійної підготовки і впливає на становлення творчої особистості.

Література

1. Голубова Г.В. Педагогічні умови розвитку обдарованості студентів / Г.В. Голубова // Соціогуманітарні науки : Збірник наукових праць. – 2011. – № 8. – С. 105-107.

2. Качалов А. В. Педагогические условия формирования творческой самостоятельности студентов педвуза / А. В. Качалов // Известия Уральского государственного университета. — 2009. — № 1/2 (62). — С. 212-217.

3. Кибяева К., Ларина Т.В. Педагогические условия формирования творческих способностей студентов технических вузов / К. Кибяева, Т.В. Ларина, С.Ю. Кузьмин, Н.Н. Короткова // Успехи современного естествознания — 2012. — № 5. — С. 76-78.

4. Коваленко О.Е. Теоретичні засади професійної педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів в контексті приєднання України до Болонського процесу: [монографія] / О.Е. Коваленко, Н.О. Брюханова, О.О. Мельниченко. — Х. : УПА, 2007. — 162 с.

5. Кулешова В.В. Особливості професійної діяльності викладача технічних дисциплін у вищій школі / В.В. Кулешова // Соціогуманітарні науки: Збірник наукових праць. — 2012. — № 6 — С. 206-210.

6. Літвінчук С.Б. Професійна підготовка майбутніх техніків-механіків у процесі вивчення загальнотехнічних дисциплін в аграрних навчальних закладах І-ІІ рівнів акредитації 2005 року: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / С.Б. Літвінчук. — К.: Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України, 2005. — 21 с.

7. Михайлюк І.Р. Педагогічні умови та модель формування готовності до педагогічної діяльності магістрів технічного спрямування / І.Р. Михайлюк // Соціогуманітарні науки: Збірник наукових праць. — 2010. — № 2. — С. 90-91.

8. Хмельковська С.В. Формування творчого потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у процесі фахової підготовки: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / С.В. Хмельковська; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського (м. Одеса). — О., 2005. — 20 с.

9. Шишко А.В. Формування педагогічної компетентності майбутнього викладача іноземної мови у процесі магістерської підготовки: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / А.В. Шишко; Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В.Винниченка (м. Кіровоград). — К., 2008. — 22 с.

ФЕНОМЕН САМОКОНТРОЛЯ В ПРОФЕСІОНАЛЬНІЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТІ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗИКИ-ПІАНИСТА

УДК: 780.7+370.711+786.2

Гринченко А.Н.

Стаття посвячена проблемі сутності «самоконтроля» як професійного вміння та якості майбутнього учителя музики. Представлені компоненти даного поняття на основі аналізу рекомендацій видаючихся музикантів-піаністів та педагогів.

Ключевые слова: музыкальный слух, слуховой контроль, самоконтроль, исполнительский процесс.

ФЕНОМЕН САМОКОНТРОЛЮ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ-ПІАНИСТА

Грінченко А.

Стаття присвячена проблемі розкриття сутності «самоконтролю» як професійного вміння та фахової якості майбутнього